

EIROPAS DATU AIZSARDZĪBAS UZRAUDZĪTĀJS

Eiropas datu aizsardzības uzraudzītāja sākotnējā atzinuma kopsavilkums par privātumu un konkurenci lielo datu laikmetā

(Šā atzinuma pilns teksts angļu, franču un vācu valodā ir pieejams EDAU tīmekļa vietnē www.edps.europa.eu)

(2014/C 225/07)

KOPSAVILKUMS

ES pieejām attiecībā uz datu aizsardzību, konkurenci un patērētāju aizsardzību ir kopīgi mērķi, tostarp izaugsmes, inovācijas un individuālu patērētāju labklājības veicināšana. Taču praksē sadarbība starp politikas veidotājiem šajās attiecīgajās jomās ir ierobežota.

Tiešsaistes pakalpojumi virza milzīga apjoma izaugsmi digitālajā ekonomikā. Daudzi no šiem pakalpojumiem tiek piedāvāti tirgū kā “bezmaksas”, bet faktiski tiek prasīta maksa no klientiem personiskās informācijas formā. Jau sen ir nepieciešama izpēte par šādas informācijas apmaiņas izmaksām un ieguvumiem gan klientiem, gan uzņēmējiem.

Ciešāks dialogs regulatoru un ekspertu starpā ārpus politiku nospraustajām robežām var ne tikai palīdzēt izstrādāt īstenošanas noteikumus attiecībā uz konkurenci un patērētāju aizsardzību, bet arī veicināt privātās dzīves aizsardzības pakalpojumu tirgus attīstību.

1. Ievads

1. Digitālā ekonomika piedāvā daudz priekšrocību gan patērētājiem, gan pilsoņiem. Tiešsaistes pakalpojumi piedāvā iepriekš nebijušas iespējas sociālajiem sakariem, inovācijām un efektīvai problēmu risināšanai. Tajā pat laikā šo pakalpojumu lietotāji atklāj ievērojamu informāciju par sevi. Ģenerēto datu apjomu nevar apstrādāt, izmantojot tradicionālās datizraces un analīzes tehnoloģijas, bet šīs informācijas kontrole ir aizvien vairāk iespējama, pateicoties attīstībai, kas pazīstama ar nosaukumu “lielie dati”⁽¹⁾. Vērtības iegūšana no lielajiem datiem ir kļuvusi par nozīmīgu varas avotu lielākajiem spēlētājiem tīmekļa tirgos. Ne visi lielie dati ir personiski, taču attiecībā uz daudziem tiešsaistes piedāvājumiem, kas tiek piedāvāti vai uztverti kā “bezmaksas”, personiskā informācija ir neatņemama valūta, ko izmanto, lai samaksātu par šiem pakalpojumiem. Tāpēc šie augošie tirgi papildus ieguvumiem rada īpašus riskus patērētāju labklājībai un tiesībām uz privāto dzīvi un datu aizsardzību.
2. ES principi attiecībā uz datu aizsardzību, konkurenci un patērētāju aizsardzību ir izstrādāti, lai veicinātu plaukstošu iekšējo tirgu un aizsargātu cilvēkus. Lielāka konverģence šo politiku piemērošanā varētu palīdzēt reaģēt uz izaicinājumiem, ko rada lielo datu ekonomika. Taču līdz šim brīdim politikām ir bijusi

⁽¹⁾ Lielie dati “attiecas uz gigantiskiem datu kopumiem, kurus uzglabā korporācijas, valdības un citas lielas organizācijas, kas tiek plaši analizēti, izmantojot datoru algoritmus”; 29. panta darba grupas atzinums 03/2013 par ierobežojumu mērķi, 35. lpp. Atbilstīgi alternatīvai definīcijai lielie dati ir “datu kopumi, kuru izmērs pārsniedz tipisku datu bāzu programmatūru rīku spēju iegūt, uzglabāt, pārvaldīt un analizēt datus”; McKinsey Global Institute, “Lielie dati: nākamā robeža inovācijai, konkurencei un produktivitātei”, 2011. gada jūnijs. Šajā sākotnējā atzinumā “lielie dati” lietoti kā saīsināts apzīmējums masīvas personisko datu apkopošanas un analīzes dažādos liela apjoma datu kopumos kombinācijai.

tendence attīstīties paralēli, nodrošinot nelielu mijiedarbību jautājumos, kas rada kopīgas bažas⁽¹⁾. Turklāt ES politikas veidotāji un regulatori līdz šim parasti ir koncentrējuši uzmanību uz tirgiem, kur preces un pakalpojumi tiek pārdoti par naudu. Tā kā patērētāji un uzņēmēji pielāgojas un veicina pastāvīgas tehnoloģijas izmaiņas, politikas veidotājiem un regulatoriem ir tām jāseko, kā norādīts jaunākajā politiskajā apņemšanās dokumentā par “Vienotā digitālā tirgus” “izveidošanu”⁽²⁾.

3. EDAU atbalsta “datu aizsardzības kultūru” ES iestādēs un institūcijās, kur datu aizsardzības principi izpaužas visās attiecīgajās politikas jomās un tiesībās⁽³⁾. Atbalstot šo mērķi, šajā sākotnējā atzinumā meklētas iespējas veicināt dialogu starp ekspertiem un praktiķiem, tostarp ES institūcijās un valsts regulēšanas iestādēs, kas pārstāv konkurences, patērētāju aizsardzības un datu aizsardzības jomas. EDAU pēc tam atspoguļos viedokļus un idejas, kas radīsies pēc šīs diskusijas, nākamajā atzinumā un iekļaus tajā ieteikumus rīcībai.
4. Šā atzinuma 2. nodaļa sākas ar tendenci digitālajā ekonomikā un personas datu lomas lielo datu laikmetā ieskicējumu. 3. nodaļā apskatīti attiecīgie ES noteikumu par datu aizsardzību, konkurenci un patērētāju aizsardzību aspekti. 4. nodaļā sniegta analīze par trīs politikas jomu savstarpējo saistību:

— kā personiskās informācijas kontrolē veicina tirgus varu digitālajā ekonomikā, un kā tā ietekmē datu aizsardzību,

— riski patērētājam, ko rada tirgus dominances koncentrēšanās un ļaunprātīga izmantošana, kad firmas apstrādā milzīgu personas datu apjomus, un

— kā rezonējošā privātās dzīves aizsardzību paaugstinošo pakalpojumu tirgus izaugsme⁽⁴⁾ var veicināt, stiprinot klientu informētu izvēli.

⁽¹⁾ Šajā sākotnējā atzinumā risinātas tēmas, kuras EDAU ieskicēja seminārā Briselē 2013. gada 13. jūnijā; https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Speeches/2013/13-06-13_Speech_CB_Brussels_EN.pdf. Ar šo saistītas diskusijas notika 2010. gadā 32. starptautiskajā datu aizsardzības un privātās dzīves komisāru konferencē Jeruzālemē. Turklāt, Komisijas priekšsēdētāja vietnieks Joahims Almunja uzstājās ar runu par “Konkurenci un privāto dzīvi datu tirgos” 2012. gada novembrī (http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-860_en.htm). 2013. gada februārī Jauno pretmonopola robežu 4. starptautiskajā konferencē pēc apaļā galda diskusijas par tēmu “Personas dati: Vai konkurences tiesības būs pretrunā ar privāto dzīvi?”, Komisijas tieslietu ģenerāldirektore aicināja pievērst lielāku uzmanību datu aizsardzības un konkurences tiesībām; Fransuāza Lebēla rakstā *Protection de la vie privée et des données personnelles: L'Europe à l'avantgarde, Concurrences Revue des droits de la concurrence: Competition Law Journal: Demain la concurrence New Frontiers of Antitrust Colloque I Concurrences*, Nr. 2-2013. Līdzīgas debates notiek arī Savienotajās Valstīs, jo īpaši pēc Federālās tirdzniecības komisijas lēmuma par Google DoubleClick apvienošanās (skatīt 76. zemsvītras piezīmi) un toreizējās komisāres Džianas Harboras nepiekrītošā atzinuma; http://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/public_statements/statement-matter-google/doubleclick/071220harbour_0.pdf; Harboras k-dzes analīzes izvērsumu skatīt rakstā “Transatlantiskā perspektīva: Datu aizsardzība un konkurences tiesības”, žurnālā *Data Protection Anno 2014: How to Restore Trust?* eds. Hijmans, H. and Kranenborg, H., 2014, 225.–234. lpp.

⁽²⁾ Eiropas Padome 2013. gada oktobrī apņēma “izveidot vienoto digitālo tirgu” līdz 2015. gadam, tostarp “tiesību pamata nosacījumus vienotam lielo datu un mākoņdatu tirgum”, izstrādājot e-valdību, e-veselību, e-rēķinus un e-ierīkus, paātrinot e-identifikācijas un trasta pakalpojumus, e-rēķinu un maksājumu pakalpojumus un nodrošinot satura un datu pārsesamību; http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139197.pdf. EDAU ir izdevis atzinumu par ES ietvarprogrammu politikas programmu attiecībā uz Eiropas digitālo darba kārtību; https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2013/13-04-08_Digital_Agenda_EN.pdf

⁽³⁾ Skatīt EDAU stratēģiju 2013.–2014. gadam: “Virzoties uz izcilību datu aizsardzībā”. https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Strategy/13-01-22_Strategy_EN.pdf. Papildus regulāri sagatavotajiem atzinumiem par likumdošanas priekšlikumiem vai politikas dokumentiem, ko pieņēmusi Komisija un citas iestādes vai institūcijas, saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 45/2001 28. panta 2. punktu un sava uzdevuma sniegt konsultācijas Savienības institūcijām un iestādēm un datu subjektiem par visiem jautājumiem, kas attiecas uz personas datu apstrādi, saskaņā ar 41. panta 2. punktu ietvaros EDAU var pieņemt lēmumu izdot ieteikumus pēc savas iniciatīvas ar mērķi veicināt debates par juridiskiem un sabiedrībai nozīmīgiem attīstības jautājumiem, kam var būt būtiska ietekme uz personas datu aizsardzību. Piemēram, skatīt EDAU atzinumu par saistību starp mākoņdatiem un datu aizsardzības tiesisko regulējumu (OV C 253, 3.9.2013., 1. lpp.). Līdzīgus ieteikumus var izdot par citām jomām, kas rada bažas.

⁽⁴⁾ Komisija ir definējusi privātās dzīves aizsardzības tehnoloģijas kā “saskaņotu informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pasākumu sistēmu, kas aizsargā privāto dzīvi, izslēdzot vai samazinot personas datus vai novēršot nevajadzīgu un/vai nevēlamu personas datu apstrādi, nezaudējot informācijas sistēmas funkcionalitāti.” “Datu aizsardzības ar privātās dzīves aizsardzības tehnoloģijām veicināšana (PET)”, COM(2007) 228 galīgā redakcija. Šajā dokumentā termins “privātās dzīves aizsardzības pakalpojumi” tiek izmantots, lai atsauktos uz klientu pakalpojumiem, kas izstrādāti, pamatojoties uz šādu tehnoloģiju.

Uzsvērts arī kopīgas domāšanas, īstenošanas un sadarbības starp uzraudzības iestādēm starptautiskā, ES un valsts līmenī nozīmīgums⁽¹⁾.

5. Noslēgumā 5. nodaļā apskatīti iespējamie politikas atbildes reakcijas varianti un izteikts aicinājums Komisijai, valsts uzraudzības iestādēm, atbalsta grupām un tieslietu praktiķiem iesaistīties plašākās un dziļākās diskusijās par šo jautājumu. Katras sadaļas sākumā ir ietverti galvenie punkti un atsauces, lai lasītajam būtu vieglāk orientēties galvenajos argumentos un mijiedarbībā starp trim ES tiesību jomām. Šo saskaņņu kopsavilkums sniegts kā pielikums pie šā dokumenta.

5. Secinājums: nepieciešama turpmāka izpēte un diskusijas

Strauji augošais tiešsaistes tirgus vai tirgi (..) aizvien vairāk skar visus uzņēmējdarbības aspektus. Galvenā prioritāte būs nodrošināt, lai šajos tirgos efektīvi darbotos konkurence (..) pierādās, ka pieaugošā patērētāju darījumu datu apkopošana, apstrāde un izmantošana komerciāliem mērķiem (..) kļūst par aizvien svarīgāku konkurences priekšrocību avotu [kas varētu kļūt par] aizvien nozīmīgāku patērētāju kaitējuma avotu.

(No Apvienotās Karalistes Konkurences un tirgus iestādes priekšsēdētāja Deivida Karija (David Currie) Beesley lekcijas, 7.11.2013.)

85. Šajā sākotnējā atzinumā ir apskatītas un analizētas iespējamās konverģences un spriedze starp trim ES tiesību jomām uz aizvien svarīgākā lielo datu fona. Lai gan privātā dzīve un personas datu aizsardzība ir publisku interešu jomas un pamattiesības, kas atzītas Līgumos, konkurences, patērētāju aizsardzības un datu aizsardzības politiku attīstības mijiedarbības trūkums, iespējams, ir mazinājis gan konkurences noteikumu efektivitāti, gan motivāciju izstrādāt pakalpojumus, kas aizsargā privāto dzīvi un mazina potenciālo kaitējumu patērētājam. Digitālajā ekonomikā personiska informācija ir būtisks nemateriālas aktīvs vērtības radīšanā un valūta, ko izmantot apmaiņā pret tiešsaistes pakalpojumiem. Tam ir potenciāli tālejošas sekas attiecībā uz galveno konceptu, tostarp caurskatāmības, tirgus dominances un patērētāju labklājības un kaitējuma interpretāciju.
86. Visaptverošai atbildei uz šiem izaicinājumiem nepieciešams ilgāks laiks analīzei, pārdomām un diskusijai, taču tajā varētu ietvert jebkuru vai visus no šiem aspektiem:
- paaugstināta informētība patērētāju, pakalpojumu sniedzēju un regulatoru vidū par pašreizējām un nākotnes tehnoloģiskajām izstrādēm attiecīgajos tirgos digitālās ekonomikas jomā un to ietekmi attiecībā uz konkurenci, patērētāju labklājību un izvēli un inovāciju, kas saistīta ar privātās dzīves aizsardzības pakalpojumiem,
 - efektīvas norādes par privātās dzīves, konkurences un patērētāju aizsardzības noteikumu piemērošanu attiecībā uz tiešsaistes pakalpojumiem, īpaši tiem, kas tiek popularizēti kā “bezmaksas”, ņemot vērā klientu un konkurentu viedokļus un pierādījumus par klientu izvēles prioritātēm un bažām,
 - sadarbība starp iestādēm izmeklēšanā un īstenošanā, piemēram, nosakot scenārijus un iespējamās standartus tirgus varas novērtēšanai digitālajā ekonomikā un konsultējoties par atsevišķiem gadījumiem, un
 - konkurences tiesību aktu pārskatīšana 21. gadsimta digitālajiem tirgiem, tostarp tās saskarnes ar citām tiesību jomām un produktīvas mijiedarbības ar citām attiecīgajām iestādēm pārskatīšana.

⁽¹⁾ Tas ietver sadarbību Globālā privātās dzīves aizsardzības tīklā, Starptautiskajā konkurences tīklā un starp tiem, kā arī padziļinātu sadarbību starp ES iestādēm un ASV Federālo tirdzniecības komisiju.

87. Personiskā informācija ir veicinājusi un nodrošinājusi digitālās ekonomikas izaugsmi. Individuāliem patērētājiem jāvar izmantot taisnīgāku šīs izaugsmes daļu. Konkurences un datu aizsardzības iestādes aizvien vairāk atzīst šo kā galveno izaicinājumu, veidojot uzticēšanos un atbildību digitālajā ekonomikā. Datu aizsardzība ir vienreizēja iespēja sniegt personām rīkus, lai sevi aizsargātu, un padarīt konkurences un patērētāju aizsardzības noteikumu īstenošanu efektīvāku.
88. Nākamais solis ir rast iespēju nodrošināt ciešāku koordināciju regulatoru starpā šo mērķu sasniegšanai. Šai koordinācijai nevajadzētu attiekties tikai uz Eiropu, bet drīzāk atspoguļot komercsabiedrību darbības globālo raksturu digitālajā ekonomikā. EDAU cer uz šīs diskusijas turpinājumu.

Briselē, 2014. gada 26. martā

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs

Peter HUSTINX

Datu aizsardzība, konkurence un patērētāju aizsardzība: ES Salīdzinošais pārskats

	Datu aizsardzība	Konkurences tiesības	Patērētāju aizsardzība	Saskarnes digitālajā ekonomikā
Tiesiskais regulējums	— CFR 7. un 8. pants — LESD 16. pants	— LESD 101.–106. pants	— CFR 38.pants — LESD 12. un 169. pants	— ES pamatvērtības un ekonomiskā misija
Attiecināmi sekundārie tiesību akti	— Direktīva 95/46/EK — Regula (EK) Nr. 45/2001 — Direktīva 2002/58/EK — Vispārējā datu aizsardzības regula (tiek apspriesta)	— Regula (EK) Nr. 1/2003 (Modernizācija) — Regula (EK) Nr. 139/2004 (Apvienošana)	— Direktīva 93/13/EEK (netaisnīgi līguma noteikumi) — Direktīva 98/6/EK (cenas norādīšana) — Padomes Direktīva 2005/29/EK (netaisnīga komercprakse) — Direktīva 2006/114/EK (maldinoša reklāma) — Regula (EK) Nr. 2006/2004 (sadarbība starp iestādēm) — Direktīva 2011/83/ES (Patērētāju tiesības)	— Noteikumi par iekšējā tirgus netraucētas funkcionēšanas veicināšanu — Noteikumi individuālu patērētāju aizsardzības nodrošināšanai
Piemērošanas joma	— Visi datu kontrolieri, kas izveidoti ES vai izmanto iekārtas, kas atrodas ES. Mērogojami noteikumi atbilstoši apstrādāto datu raksturam un apjomam — (Tiks paplašināti atbilstīgi GDPR, lai ietvertu visus datu kontrolierus, kas piedāvā preces vai pakalpojumus vai uzrauga ES dzīvojošu datu subjektu uzvedību)	— Visas ekonomiskās darbības, kas “var ietekmēt tirdzniecību dalībvalstu starpā” — Dominējošajiem uzņēmumiem ir “īpaša atbildība”, lai izvairītos no konkurences kropļošanas	— Visas preces un pakalpojumi, ko piegādā vai patērē iekšējā tirgū	— Ekonomisko darbību, kas saistītas ar iekšējo tirgu, ietekme uz personām ES

	Datu aizsardzība	Konkurences tiesības	Patērētāju aizsardzība	Saskarnes digitālajā ekonomikā
Datu kontrole un attiecīgie tirgi	— Savietojami datu apstrādes mērķi	— Attiecīgā tirgus un preču un pakalpojumu aizvietojamības definīcija		— Attiecīgo tirgu, kuru darbībā izmanto personas datu, definīcija — Digitālās tirgus spējas novērtēšana
Caurskatāmība un izvēle	— Tiesības saņemt informāciju un piekļūt datiem saprotamā formā — Brīvi sniegta, konkrēta, informēta un nepārprotama piekrišana — Tiesības uz datu pārnesamību	— Pakalpojumu savienošana un sasaistīšana — Konkurences kavēšana, atsakoties piegādāt būtisku aprīkojumu	— Skaidra un saprotama informācija par cenām un produktiem	— Kopīga izpratne par personas datu vērtību — Īpašumtiesības uz saviem datiem, pamatojoties uz datu pārnesamību
Kaitējuma novēršana	— Datu minimizācija — Konfidencialitāte un apstrādes drošība	— Patērētāju labklājības jēdziens — Eksploatējoša pakalpojumu cenu noteikšana — Teorija par kaitējumu patērētājiem apvienošanās gadījumos — Izņēmumi valsts atbalsta noteikumiem	— “Labticības” līgumos jēdziens — Maldinošu apgalvojumu par produktiem un pakalpojumiem aizliegums	— Datu aizsardzība kā patērētāju labklājības faktors — Privātumu veicinošu atbildību izmantošana lēmumos par konkurenci — Atļauja konkurentiem sadarboties, izstrādājot privātas dzīves aizsardzības pakalpojumus

	Datu aizsardzība	Konkurences tiesības	Patērētāju aizsardzība	Saskarnes digitālajā ekonomikā
Uzraudzība, īstenošana, sankciju atlīdzības	— Neatkarīgas valsts iestādes — ES mēroga sadarbība 29. panta darba grupā un (tiek apspriests) konsekvences mehānisms — Tiesības uz tiesisku atlīdzību par tiesību pārkāpumu — Tiesības saņemt kompensāciju — Administratīvās sankcijas kā komercsabiedrības gada apgrozījuma proporcionāla daļa (tiek apspriests)	— Īstenošana ar valsts konkurences iestāžu un ES Komisijas starpniecību — Iestādes sadarbojas, izmantojot Eiropas Konkurences tīklu — Sankcijas par pret konkurenci vērsto nolīgumu pārkāpumiem līdz 10 % no kopējā apgrozījuma — Patērētāju tiesību uz tiesisku atlīdzību neharmonizēšana	— Tikai valsts iestādes — CPC tīklā katru gadu noteiktas kopīgās īstenošanas prioritātes ar saskaņotām izpildes pārbaudēm un sektoru projektiem — Nav kopīgas ES pieejas attiecībā uz patērētāju tiesību pārkāpumu izmeklēšanu, izņemot “Kopienas pārkāpumus” — Iestādes reti nodrošina kompensāciju par patērētāju tiesību pārkāpumiem	— Dialogs un sadarbība lietās, kur pārklājas konkurences, patērētāju labklājības un datu aizsardzības bažas

Saīsinājumi:

CFR: Eiropas Savienības Pamattiesību harta.

LESD: Līgums par Eiropas Savienības darbību.